

A gravel path leads through a lush, green landscape. On the left, there are tall grasses and a row of trees. In the background, a modern residential building with a red facade and white accents is visible. The sky is clear and blue. The text is overlaid on the path.

Rijke
cultuurhistorie
parken^{en}
leiden tot
ongewone vinexwijk

Rijke cultuurhistorie en parken leiden tot ongewone vinexwijk

Wie op de A12 rijdt ter hoogte van Leidsche Rijn ziet een strakke groene geluidswal. Niets bijzonders. De oplettende kijker ontwaart wellicht de toppen van Italiaanse populieren die als groene bakens over de wal heen pieken en een sluier oplichten van het leven achter de wal, het leven in de woonwijk De Balije. De wijk neemt een autonome positie in ten opzichte van andere vinexlocaties in Leidsche Rijn. Hij is ruim en groen van opzet, rijk aan archeologische vondsten en bovenal wordt De Balije aan alle zijden omringd door brede parkzones. Verborgen in een kraag van groen en water, verraden slechts de ruïnen van de populieren hoe een vinexwijk er ook uit kan zien.

Een cultuurhistorisch landschap

Nergens anders in Leidsche Rijn is het Romeinse verleden zo nabij als in de woonwijk De Balije. Overblijfselen van een Romeins schip en een Romeinse weg waren medebepalend voor de inrichting van één van de groenste en ruimste wijken op deze Utrechtse vinexlocatie. Waar de Romeinse weg ooit het Romeinse rijk begrenste, vormt het nu de overgang tussen twee wijkdelen: het Hoge Veld en het Lage Veld. Onlogisch is dat niet. De weg en de overgang vinden hun oorsprong namelijk in de landschappelijke structuur. Ter hoogte van de weg ligt een rug in het landschap. Ten zuiden daarvan is het gebied nat en veenachtig, ten noorden is het droger en kleiachtig. De overgang in landschapstypes was in vroegere eeuwen vaak een natuurlijke begrenzing van eigendommen of landgebruiken. Dat is ook herkenbaar aan de vegetatie, zoals bij voorbeeld knotwilgen langs de waterplas en erfbeplanting met leilindes.

Bijzonder aan De Balije is bovendien dat het Romeinse verleden is vervlochten met andere cultuurhistorische waarden, zoals de boerderijencomplexen De Balije en Het Klooster. Zonder weet te hebben van de Romeinse weg, is in de Middeleeuwen bovenop de weg een boerderij opgericht: De Balije. Vanuit de boerderij, die middels

een pad met de Leidsche Rijn was verbonden, werden op de hogere, drogere gronden nutsgewassen geteeld, terwijl de lagere natte gronden als weidegebied dienden.

De rijke cultuurhistorie en het onderliggende landschap vormden belangrijke dragers voor het stedenbouwkundig plan en de inrichting van de openbare ruimte van het hedendaagse Balije. Niet alleen zijn de ingrepen uit voorbije tijden blootgelegd door de gebiedsontwikkeling, de ontwerpers voegden eveneens een nieuwe laag aan de geschiedenis toe. Daarbij werd het verleden zoveel mogelijk zichtbaar en tastbaar gemaakt.

Groene noord-zuid routes

De Balije bestaat uit twee woonbuurten, het Hoge Veld en het Lage Veld, die van elkaar gescheiden worden door het Balijepark. Het Balijepark is als openbare ruimte de centrale schakel in het plangebied.

Het stedenbouwkundig ontwerp is gebaseerd op de landschappelijke structuur en kenmerkt zich door een duidelijke noord-zuid richting van het stratenpatroon en de beplantingsstructuur. Een viertal noord-zuid gerichte straten verbinden Leidsche Rijn (met HOV-baan en -halte) via De Heuvels, Het Hoge Veld, Het Balijepark en Het Lage Veld met de waterpartij aan de A12. Daarmee zijn het de doorgaande dragers van de wijk, hetgeen ook in het materiaalgebruik en de beplantingsstructuur tot uiting komt. Deze vier routes verbinden tevens het Hoge Veld met het één meter lager gelegen Lage Veld. Eén van de vier straten is het Toepad. Het Toepad is een doorgaande langzaam verkeerroute die een zeer markant onderdeel vormt van de Balije. Het kan gezien worden als een zeer lang en smal routepark.

De groenstructuur in de openbare ruimte is van groot belang voor de Balije.

Rijke cultuurhistorie en parken leiden tot ongewone vinexwijk

Het maakt de wijk tot een bijzondere locatie binnen Leidsche Rijn. Door de nagenoeg voortuinloze stedenbouwkundige structuur moet de openbare ruimte de groenstructuur dragen. Dat resultaat wordt bereikt door de noord-zuid gerichte opzet te versterken met de beplanting. Zo heeft elke route een eigen boomsoort en plantwijze die de route specificeert en de herkenning en oriëntatie in de wijk bevordert. Inheemse boomsoorten als eik, berk, meidoorn, els en Italiaanse populier bepalen het straatbeeld.

Waar de druk op de openbare ruimte van vinexwijken vaak wordt bepaald door de aanwezigheid van geparkeerde auto's, wordt in De Balije geclusterd geparkeerd. Hierdoor ontstaat een aantal autovrije woonstraten die de leefbaarheid van de buitenruimte vergroot. Doordat de parkeerhoven rijk in de bomen zijn gezet, is ook overdag, wanneer er weinig auto's staan geparkeerd, het ruimtelijk beeld gegarandeerd.

Balijepark en Romeinen Zoom

De hoofdgroenstructuur van De Balije wordt voornamelijk bepaald door verschillende parken die zich dankzij hun ligging elk op een heel eigen manier manifesteren. De aanwezigheid van het Balijepark, de Romeinen Zoom en het Walpark onderscheidt De Balije van andere woonbuurten in Leidsche Rijn.

In de bodem van het Balijepark ligt een rijk verleden verborgen. Behalve de Romeinse weg, die dwars door Leidsche Rijn en centraal door het Balijepark loopt, zijn in het park onder meer een Romeins schip gevonden en aanwijzingen van mogelijke rivierdoorbraken, rivierbruggen en een uitkijktoren. Een belangrijk uitgangspunt bij het ontwerp van het park was de conservering van het bodemarchief en het bovengronds zichtbaar maken van het rijke verleden van de plek. Een aantal archeologische vondsten wordt in het park gevisualiseerd. Zo wordt de

oude rivierbedding bij voorbeeld één keer per jaar met bloembollen opnieuw tot leven gewekt en wordt de Romeinse weg door middel van de verharding verbeeld. Inwoners van De Balije kunnen nu exact dezelfde route lopen als de Romeinen zonder te vrezen voor rivierdoorbraken of invasies uit het wilde noorden.

Ondanks de aandacht voor de historie is het park niet verheven tot een museum dat in afzondering van de wijk gedijt. De routestructuur in het park voegt zich namelijk naar de routes in de woonwijk. De Romeinse weg is de enige oost-west route. Naast de materialisatie, wordt deze weg benadrukt door de noord-zuid routes, die vanuit het Lage Veld geleidelijk omhoog lopen en ter plaatse van de Romeinse weg uitkomen op het niveau van het Hoge Veld. Langs deze noord-zuid routes in het park zijn zwarte berken zeer dicht naast elkaar geplant waardoor het park een kamerstructuur krijgt. Rondom de parkkamers geven taluds de hoogteverschillen vorm tussen het hoge en lage gebied.

Aan de zuid- en westzijde wordt De Balije begrensd door de Romeinen Zoom. Deze parkzone kenmerkt zich door één profiel dat zoveel mogelijk van noord naar zuid doorloopt. De bestaande sloot met bijbehorende wilgenbeplanting, het waterpeil en het bestaande leidingentracé zijn leidend geweest voor het ontwerp van het profiel. Aan de zuidzijde eindigen de routes in een bijzondere kop aan het water. De Romeinen Zoom vormt een ecologische verbindingzone tussen de geluidswal langs de A12 en het Rijnse Park. In verhouding tot het Balije Park is de Romeinse Zoom veel extensiever in zowel gebruik als beheer. Tegenover de Romeinen Zoom stak de geluidswal langs de A12 schiel af. Daarom kreeg Buro Lubbers in 2005 de opdracht om een plan te ontwerpen voor deze lang gerekte strook langs de snelweg. Waar aanvankelijk slechts een beplantingsplan was geconcipieerd, is nu een markant park verzezen: het Walpark.